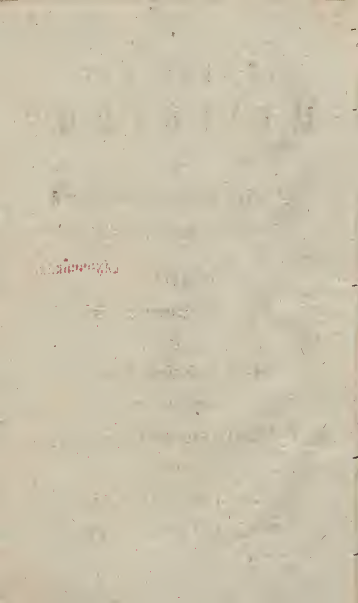
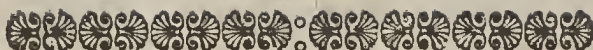
Kónglegur
Urskurdur
um
Islands Kauphøndlun, m.fl.

Utgéfinn
þann 29da Septembr. 1797.
og
eptir konúnglegri skipun
prentadur ad
Leirárgørdum vid Leirá, 1799.
af
Factóri og Bókþryckjara
G. J. Schagfjord.

Vjer Christján Sjøundi,

af Guds Náð Kóngur til Danmerkur og Norvegs, Vinda og Gauta, Hertogi í Slesvík, Holsetulandi, Stórmæri, Péttmerkski og Aldinborg.

Gjørum vitanlegt: Með því Vèr, eins og Vorir háloflegu Forfeður, Danmerkur og Norvegs Kóngar, hofum ætíð haft Landsføðurlega umhyggju fyrir Vorum kjæru og trúu Undirsátum á Voru landi Íslandi, og með kroptuguſtu meðølum, já, með því að tilkosta toluverðu og leggja í sølurnar af Rîkisins innteſtum, leitaſt við að efla þeirra hamingju; þá hofum Vèr, þeſſara orſaka vegna, ætíð heyrt með athygli þeſſara Vorra Undirsáta umqvartanir, og að því leiti, ſem hinar ſømu hafa verið álitnar grundaðar, ráðið bót á því, ſem klagað var yfir að á brisſti. Þeſs vegna hofum Vèr ſkilmerkilega látið leiða Oſs fyrir ſjónir þau kløgumál, ſem ſeinaſt innkomu frá fyrrnefndu Voru landi Íslandi, nefnilega: frá Auſtur- og Norður-Amtinu undir 29da Aprílis næſtliðins árs, frá Veſtur-Amtinu 30ta Aug., og frá Suður-Amtinu 6ta Dec. ſ. á., øll orðrétt ſamhljóða; hèraðauki er um ſømu mundir frá Veſtur-Amtinu inn-

ſend

send ein eldri klogun, nockud ólíkrar meiníngar. Allar þessar klaganir og tilmæli, sem þar á eru grundud, bera fyrir sig vidkomandi Amtmanna erkleríngar og tillogur, ad frátekinni þeirri, sem kom frá sudur Amtinu, sem Vorum Stiptamtmanni Stephensen hefir þókt íhugunarverdt ad mæla fyrir, en þar hjá vísad til þeirrar útlistunar, sem hann, þann 15da Sept. 1795 og 29da Febr. nærstlidid ár, sendi til Vors Rentukammers, vidvíkjandi adskiljanlegum umqvortunum, er til hans vóru sendar frá Embættis-monnum og odrum fleirum. Allar þessar klaganir innihalda umqvortun yfir núverandi hondlun á Íslandi, sem Vér 1787 frá octroyeradri- og monopolískri, sem hún ádur var, umbreyttum til svo frírrar, ad allir Vorir Undirsátar bædi á Voru landi Íslandi og í odrum Vorum Londum og Ríkjum géta haft hlutdeild í sonnu, allt til þess, ad bjargrædis-veganna uppsprettur, sem Íslands náttúrlega ásigkomulag frambýdur, yrdu notadar med meiri framqvæmd enn híngad til, til ad efla innbyggjaranna velgengni yfir hofud. Þær áminnstu umqvartanir, sem sendar eru af Stiptamtmanninum til Vors Rentukammers, innihalda þessar eptirfylgjandi greinir:

1.) Ad þeir hondlandi setji óbærilega lága prísa á landsins vorur, hvad gyldar sem þær eru, og aptur á móti óskaplega háann

ann prís á sínar egin, þótt lakari væru.

2.) Að mikill partur innfluttrar voru hafi verið skémmdur eða ónýtur.

3.) Að stærsti brestur hafi verið á nauðsynja vorum, mjöli, járni, timbri og lóðar-strengjum.

4.) Að peníngar hafi verið ófáanlegir fyrir innbyggjarana hjá þeim höndlandi fyrir landsins vörur, edur og seldir með mikilli framfirgjof, hvarámót

5.) Trodið hafi verið uppá innbyggjarana fyrir þeirra góðu vorur, brennuvíni, tóbaki og oðrum vorum, er til óhófs horft hafi.

6.) Að þeir höndlandi hafi gjort úrkast af þeim íslendska fiski, er ecki hafi svo þúngur verið, sem þeir hafi viljað.

7.) Að þeir hafi ásælst innbyggjarana í mælir og vigt.

Í þeim áminnstu samhljóða klogunum, innsendum frá 3ur Ömtum, útmálast núverandi höndlun sem ófrí, máttvana, eyðileggjandi og óbærileg; með þessum ítrekudu nofnum er lángt Klogunar-skrif samantekið, hvörs hofuð-innihald að ollu leiti megi heimfærast til áminnstra umqvortunar pósta. Þar fyrir utan séu þær ákjærur, er í því gjorast móti þeim höndlandi, leiddar í ljós með sinnisins

ofmikilli ákéfd og beiſkju, þaradauki hafa þeir, ſem klögudu, dirſt ad láta þeirra ſkrif á prent útgánga, í þvi ſkyni, ad þeir med þeſſu móti gjœru ordid viſſir um, ad þad mœtti Oſs ad fullu og öllu kunnugt verda. Vor ſanngjarna misþócknan yfir tjedu fyrirtœki, jókſt, þá Vér ſáum allar klaganirnar undirſkrifadar af Vorum verdslegu og geiſtlegu Embœttis-mönnum, nefnilega: Sýſlumönnum og Próföſtum, hvorra ſkylda var ad leidrétta einfaldann almúga, og hefdi hann haft grundvalladar ákjœrur, þá ad ſtyrkja hann til ad frambera þœr þeim til ſóma. En þetta ſkrif þarámóti, ſem ſamantekid er í Auſtur- og Nordur-Amtinu, af hvörju teknar eru ſamhljóda útſkriftir, þadan rádſtafadar og eptir þvi ſkrifadar í hinum Ömtunum, ber þeckjanlegt merki, vegna ſinnar ſamhljódunar, um ſamantekid rád vidkomenda, til ad fullviſſa ſig um afdrif þeſſarar ſakar, vegna ſjölda hlutadegenda. Ad ſlepptu öllu þvi óreglulega og hneixlanlega í klaganna formi edur framſetníngu, hefir Oſs þókt ſvo mikid varid í takmarkid (til hvörs hér med var ſiktad), ad Vér hid umhyggjuſamaſta höfum ranſakad ſérhvört umqvörtunar efni og náqvœmlega yfirvegad um hvad hefir ſókt verid, og fyrirfram ſett, ſvo ſem medal til ad ráda bót á þeim breſtum, ſem um er getid, og eru innifalin í eptirfylgjandi:

1.) Ad

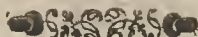
1.) Ad ein fullkomin Frihøndlan vid allar framandi þjódir mætti leyfast Islands innbyggjurum, samt ad þeir fengju styrk til ad færa sjálfir activ høndlun.

2.) Ad ein Kommissíón sé annadhvort í Islandi edur Kaupmannahøfn af þeim Embættis-mønnum, sem landid útvelur, sett til ad yfirvega þess naudsynjar.

3.) Ad opinber upplýsing sé gefin um Islands egin públik-kassa ásigkomulag.

Bædi uppá klaganirnar og þá umbednu tillátsemi og framqvæmd í þessari sok, gefum Vér hér med Vora allranáduguſtu úrlausn, sem fylgir: hvad vidvíkur þeim fyrsta klogunar pósti, nefnilega: ad þeir høndlandi setji oflága prísa á íslendskar vorur og ofháa á þær innfluttu, er þetta ei allskostar satt, eins og þad stendur ad nockru leiti móti frihøndlunarinnar náttúru, ad voru prísar verdi med valdi hæckadir og læckadir.

I þeim tídindum frá Islandi, sem uppá Embættis vegna eru til Vor send, er þad sýnt og medkénnt, ad frá frihøndlunarinnar byrjun og til 1793 árs loka hafi høndlunin verid betri fyrir landid enn nockru sinni fyrri. Hér er þá hid fullkomnasta vitni um, ad klaganirnar eru ógrundadar allt til þessa tímabils, líka gefur sá toluverda fólks-fjølgun á sídan umlidnum árum Oss einninn fullkomnustu

uftu vissu um, ad jafnvel þó höndlunin á þess-
um seinustu tímum hafi verid hörd fyrir lands-
ins innbyggjara, hefir hún þó ei getad verid
svo eydileggjandi, sem í klögununum er til-
tekid. Þeir sáheyrdu prísar, sem settir vóru
uppá innlendar vörur í Islandi til 1793
vegna fjölda höndlunar-manna, nefnilega,
tuttugu og nockrir ríkisdalir, já, allt til
þrjátygi ríkisdala, er gefnir vóru fyrir eitt
Skippund af hördum fiski, hafa sídan leidt
illt eptir sig fyrir landid, þar þeir höndlandi,
vegna þess prísinn á þeim íslendsku vörum
læckadi í skyndi á öllum höndlunar-stödum,
lidu stórann skada á þeim vörum, er þeir
höfdu keypt ödrum dómum; hvörs vegna
einir og adrir af þeim orsökudust til fyrst um
sinn ad stansa eda þá minka höndlun sína
á Islandi. Framvegis viljum Vér til klag-
ananna 1ta og 2ars pósts yfir innfluttrar
vöru óbyldugleika, hafa vísad þeim klagandi
til þess, sem Vér í Vorri Forordníngu um
Fríhöndlunina af 13da Júní 1787 Kap. 2.
§. 14. höfum gefid til kynna, nefnilega: „ad
„eptir Fríhöndlunarinnar náttúru, gæti engin
„almennileg klögun haft stad yfir slæmum
„vörum eda háum prísum." Sama er og
ad segja um þann 6ta póst, hvar klagad er
yfir, ad af íslendskum vörum sé gjört úrkast.
Landinu liggur og svo mjög mikid á því, sinnar
egin gagnsemdar vegna, ad engar nema gódar
Kaupmanns vörur flytjist út frá því, þar einúng-
is

is hér med verdur prís og átgengilegleika á vörunum haldid vid makt á framandi höndlunarplátsum.

Allteins ógrundada álítum Vér klögunina í þeim 5ta pósti, ad neydt sé uppá innbyggjarana brennuvíni, tóbaki og ödru glíngri, þar enginn verdur neyddur til þess ad taka á móti því, er hann skeytir ei um, og þarfyrir utan mundi þad verda forgéfins med lögum ad fastsetja reglur eda takmörk því, sem í þessum pósti er yfir klagad.

Í tilliti til þeirrar í þeim 4da pósti yfirklögudu peninga-eklu hjá Kaupmönnunum, getum Vér ei heldur komid ödru til leidar enn advara þá höndlandi, ad hvörr þeirra, vegna þeirra eginn ávinníngs, sjái sig byrgann med svo stórri peníaga summu, er passa mætti til hans höndlunar; því ad forirskrifa reglur hér í og leysa ad ransaka hvört eptir þeim sé lifad, kjæmi engu ödru til leidar enn yfirgángi og klögunum hér yfir, og yrdi eitt skadlegt þvíngunar band á höndluninni. Annars er þad adgjætandi, ad svo miklu leiti, sem þessi klögun er almennileg, ad svo framarlega, sem hún í sjálfri sér er sönn, þá er hún órækt vitni um þad, ad höndlunin er Íslandi til ábata, þar ed landsins innbyggendur, ef þeir töpudu vid höndlunina, kynnu ei ad ega peninga inniståndandi hjá Kaupmönnunum, heldur gjætu þessir, án þess ad flytja peninga med sér frá Íslandi, borgad þad sem þeir yrdu

 eins

einum eda ödrum um skyldugir, med þvi sem þeir hefdu til góda hjá ödrum, og ad auki gjætu flutt afgánginn af peníngunum frá Íslandi, í stadinn fyrir ad nú er krafist af þeim, svo sem skylda, ad þeir skuli flytja penínga til landsins. Ad Kaupmenn ei vilja unna Íslendíngum ad fá eins mikid í peníngum fyrir vöru þeirra, og þegar þeir taka á móti innfærdum vörum til betalíngs, er þesshàttar sök, sem ei getur undirkastast þvíngunar lögum, þar ed höndlunin er frí, hvaraf flýtur, ad verd á vörum, bædi móti vörum og peníngum verdur ei ákvördud nema eptir samkomulagi milli hlutadegenda. Agió-taka, eda milligjöf penínga, hvort heldur á Bankó-sedlum, ad svo miklu leiti sem þeir á Íslandi eru authoríseradir, og klíngjandi edur annarar adskiljanlegrar myntar, er óleyfileg, þar ed enginn af Vorum Undirsátum má slá hendinni á móti Vorri mynt, ei heldur útiláta edur taka á móti henni med ödru verdi enn Vér höfum uppásett; en breyti nockurr hér á móti, má sökin í öllum tilfellum fyrir rétti afgjörast.

Þær í 7da pósti áminnstu klaganir yfir ójöfnudi í mælir og vigt, mega, séu þær grundadar, falla til baka til Sýslumannanna egin ansvars, hvörjum Vér í Forordníngunni af 18da Júní 1784 höfum uppálagt, sem Embættis skyldu ad hafa tilsjón med mælir og vigt, og án undandráttar hjálpa hvörjum einum, sem þar med er óréttur gjördur, til ad ná rétti

rétti sinum. Þó höfum Vér í tilliti til þess, sem Oss er leidt fyrir sjónir í kloguninni, látid tilhalda þeim höndlandi ad taka hér eptir á móti allt ad 10 lpdm. til ad vega í senn, sem og veigrunarlaust, þegar þess er óskad, ad láta vega mjöl í ílátum.

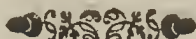
Ad brestur hafi verid á timbri og járni, eda ad þessar vörur ei hafa fengist nema fyrir mjög mikid verd, hvar yfir klagad er í þeim 3ja pósti, hefir náttúrlega orsök, nockurn part af háum skips-leigum, og ad því leiti, sem járninu vidvíkur, vegna þeirra óheyrilegu prísa, sem þad allstadar er stigid til. Vér höfum og fengid ad vitá, ad meira enn litilrædi af hvorju fyrir sig sé í sumar sendt til Islands. Prísinn á mjöli og kornvörum, sem klagad er yfir, getur ei, svo hár sem hann annars verid hefir á Islandi, álitist hærri þar, enn hvar annarstadar í Vorum ríkjum og framandi löndum, eptir 'réttum jöfnudi. Og med því kríngumstædurnar sídan eru umbreyttar, þykjumst Vér vita fyrir víst, ad þad ákjæru-efni muni á þessu ári vera upphafid. Til ad bæta brest á lódarstrengjum, yfir hvorjum klagad er, álltum Vér engar vidgjördir naudsynlegar, nema ad láta áminna þá höndlandi þat um, svo sem þeir sjálfir mættu láta sér vera um þad hugad, ad Islands innbyggjarar verdi gjördir byrgir med þessa svo ómissandi grein til fiskirlisins.

Sú

Sú ótakmarkaða höndlun við allar framandi þjóðir, sem sókt er um, álítum Vér ecki heldur ná enn árið 1787 þá höndlunin var frigésin, kunna að leysast, með því somu rök-semdir, sem þá optruðu hlutarins framgángi, ennþá hafa stað, eins og það ei heldur gét-ur skéð án þess að gjora þeim höndlandi af Vorum undirsátum órétt, sem Vér hofum gésið aðgáng til þessarar höndlunar í 20 ár, með því að útiloka framandi þarfrá, hvörjir í trausti þessa Vors Kóngl. loforðs hafa þar eptir hagað sínum höndlunar Fyrirtækjum. Ecki heldur gétum Vér meir héreptir heldurenn híngaðtil leyst eina beinleiðis höndlun frá Islandi, á framandi stoðum, án þess í Frihöndlunar-forordníngunni kap. 2 §. 1 tiltekna skilyrðis, að sá sem heldur skip sitt frá Islandi, sé í fé-lagi með einhvorju nafnkénndu höndlunarhúsi í einhvorjum af Vorum kaupstoðum annarstaðar enn á Islandi; en til þess að upporfa landsins born til að hafa hlutdeild í activ höndlun, hofum Vér unnt svo morgum innfæddum Islendíngum, sem þess hafa farið á leit, styrks af Realisatións-kassanum til að byrja þar með höndlun sína. Að sonnu er Oss fyrir sjónir leidt, sem hið kroptugasta medal til að útvega Islandi activ höndlun, að taka einn kassa af Collectu-peníngum til að upprétta eitt höndlunar-félag, sem deilast skyldi í actiur, hvar í sérhvorr Islendíngur (að Stiptamtmanni og Amtmonnum fráteknum) gæti hast hlutdeild; en á þetta forslag gétum Vér ei fallist, þareð reynsl-

an

an hefir sýnt ad þvílík hondlunar-félag aldrei hafa gétad stadist, og ecki þó þau hafi verid studd med monopólískum fríheitum. Hér vid bætist sá athugasemd, ad þessi Félags-hondlun, er fremjast skyldi vid hlidina á þeim, sem væru privat-menn, í þeim tilgángi ad halda vid makt prísum á íslendskum vorum, en oka honum nidur á þeim framandi, þegar hann sýndist ad stíga ofhátt, mundi hætt vid, ádur lángt lidi, ad reka nockra af þessum hondlurum frá landinu, sem ómögulegt er ad sjá hvad eptir sig leidir. Én til þess ad því leiti, sem mögulegt er ad ráda bót á skorti á Islands nordurparti, sem þar er hættast vid, vegna þess sá grænlendski rek-is liggur þar opt lángt fram á sumar, svo ei verdur komist þar ad landi, þá viljum Vér lána þeim hondlandi rentulaust, sem á hondlunarstödunum Eyjafjardar Kaupstad og útliggjarastödunum: Húsavík, Hofsós og Skagaströnd í Nordur-Amtinu, sem og Reykjafjardar útliggjara stad í Vestur-Amtinu, vilja hafa stödugt upplag af naudsynja vorum eptir því mikid edur lítid, sem upplagid er stórt til og á móti því ad sama standi í panti. Kommissiónin, sem sókt var um, gétur svo sem óþarfleg ecki leyfst. Islands þarfir útheimta ei heldur talsmenn hjá Oss. Þá upplýsíngu, sem óskad er eptir, um þess svokallada Islands opinbera kassa ástand, nl.: hvad mikid mjölbóta- og Collectu-peníngar med sofnudum rentum hlaupi, hofum Vér bodid ad meddeila Vorum Stiptamtmanni

manni og Vorum Amtmönnum á Íslandi. Þeim Sýslumönnum og Prófóstum á Voru landi Íslandi, sem undirskrifad hafa þau, undir Landsins nafni, útkomnu klagana-skrif, bjódum Ver hér med ad gefa til vitundar Vora misþócknun yfir þeirra adferd, og vara þá vid, ad láta ei optar finna sig í sömu yfirsjón, nema þeir vilji leida yfir sig forþént straff. Annars viljum Vér hafa áminnt Vora Sýslumenn, náqvæmlegar enn híngad til, ad breyta eptir Höndlunar-forordníngarinnar 1 Kap. § 12., og 2 Kap. §. 13. vidvíkjandi listanna, yfir innfluttar vörur og uppskrift þeirra óseldu, innsendíngu í tíma. Þar hjá bjódum Vér og hér med, ad þeir hédanaf ásamt innsendi töblur yfir almenna prísa á inn- og út-fluttum vörum. Amtmanninn yfir Nordur- og Austur-Amtinu Thorarensen, sem Vér sjáum átt hefir mesta hlut ad þessari ógedfeldu sök, höfum Vér í egin persónu látid vita Vóra mestu misþócknun yfir hans ótilhlýdilegu adgjördum. Amtmanninn í Vestur-Amtinu, Vibe, sem nýkominn til landsins, og þess ástandi ókunnugann, getum Vér, í tilliti til þessa ad sönnu afsakad, þó hann héldi med þeirri innsendu klögun úr hans Amti, en ecki þar í, ad hann hefir mælt med einu skrifi, er ritad var í svoddan formi og þvílíkum orda tiltækjum.

Þarámót höfum Vér med ánægju sied, ad Vorum Stiptamtmanni Stephensen, hefir enganneginn verid gedfeldt þad klögunar-skrif, er honum var sendt til ad koma á framfæri, hefir

því.

Því neitad ad mæla med hinu sama, rádid frá ad útsenda Þad til Þryckingar, og Embættis-mønnunum í Sudur-Amtinu, sem hønum er tiltrúad, til ad falla frá kløguninni, og kalla til baka sínar undirskriftir. Réttilega hefir hann fyrirsjed og gétskad á, ad Þau, móti Þeim høndlandi brúkudu allt of hørdu orda tiltæki, vildu einasta verda Þeim til uppertíngar og koma af stad bendanlegri styrjøld. Hann hefir líka játad, ad høndlun vid framandi gjæti hvorki ordid landinu til nota ad sinni, né kynni vel ad leyfast án Þess ad skérda frí-heit Þeirra høndlandi af Vorum Undirsátum, móti Høndlunar-forordníngunni, og ad sú til-tekna nýja Kommissíón virdtist bædi óvidur-qvæmileg og notalaus. Yfir Þessum adgjørd-um Vors Stiptamtmanns í Þessari sok, er samstemma hans embættis skyldu, viljum Vér hér med gèfa honum til kynna Vora allra-náduguslu velÞóknun.

Ad lyktum viljum Vér minna Amts Yfir-voldin og alla adra Vora Embættismenn á Høndlunar-forordníngarinnar Kap. 2. §. 22., og áminna Þá ad gjæta Þeirrar skyldu, sem hún Þeim uppáleggur, nefnilega: ad styrkja Þá høndlandi eptir megni, og med skynsamlegum fortølum leitast vid ad slipta og vidhalda eíngu og samlyndi milli Þeirra og innbyggjaranna, hvar undir allra Þeirra gagnsmunir og lucka, ad svo mjøg miklu leiti eru komin. Þennann Vorn allranádugasta Urskurd bjód-

um Vér ad útleggja á íslendsku, og ad prenta útleggínguna, sídan skal hún á næsta Alþingi opinberlega lesast og innfærast í Alþingis-bókina bædi á Donsku og Íslendsku, samt birtast á manntals-þingum og prentud Exemplaria skiptast medal Hreppstjóranna. Líka skal eitt Exemplar af þessum Vorum á íslendska túngu yfirsetta Urskurdi sendast Voru Rentukammeri ásamt ávísun um hans auglýsingu. Gefid í Vorum Konúnglega Adseturs-stad Kaupmannahøfn, þann 29da Septembr. 1797.

Undir Vorri konúngl. Hendi og Signeti.

Christján R.

(L. S.)

Reventlow.

J. Hoe. Wormskjold.

Gundelack.